Ірина КАРПИЧ,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи,
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

ОСОБЛИВОСТІ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Останнім часом відбуваються значні перетворення в суспільстві, зокрема суспільно-політичні зміни, які справили значні несприятливі тенденції та проблеми в соціальній сфері, зокрема війна, яка триває з 2014 року спричинила значне збільшення кількості осіб, які знаходяться у складних життєвих обставинах та потребують соціальної допомоги та підтримки.

Надання соціальних послуг є одним із основних механізмів допомоги людині, яка знаходиться у складних життєвих обставин.

Актуальність означеної проблематики засвідчує цілий ряд наукових праць, які присвячені різним аспектам даної теми. Зокрема означену проблему досліджували: К. Кулі-Іванченко, О. Данилюк, Я. Павлович-Сенета, І. Панов.

На сучасному етапі організація надання соціальних послуг є складовою реалізації державної соціальної політики країни.

Законодавство щодо надання соціальних послуг в нашій державі ґрунтується на Конституції України, та складається з Закону України «Про соціальні послуги», інших законів та нормативно-правових актів, що регулюють відносини у системі надання соціальних послуг, та міжнародних договорів України з питань надання соціальних послуг, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України [2].

У 2019 року був прийнятий Закон України «Про соціальні послуги», який визначає основні організаційні та правові засади надання соціальних послуг, які спрямовані на профілактику складних життєвих обставин, подолання або мінімізацію їх негативних наслідків, особам/сім'ям, які перебувають у складних життєвих обставинах [2].

Згаданий Закон визначає 18 базових послуг, які можуть надаватися на рівні громади. Важливо нагадати, що не всі особи мають право на безкоштовне отримання соціальних послуг. Для цього проводиться попередній аналіз та враховуються різні фактори, такі як рівень доходу, наявність рідних або близьких тощо [2].

У статті 17 Закону України «Про соціальні послуги» (2019) зазначається, що надання соціальних послуг повинно організовуватися відповідно до затверджених Міністерством соціальної політики державних стандартів. Загальні положення щодо встановлення державних стандартів передбачені Законом України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії». Наразі існує 29 таких державних стандартів – тобто не для всіх соціальних послуг, що є у Класифікаторі.

Згідно чинного законодавства відповідальність за процес оцінювання, планування та надання соціальних послуг покладається на органи місцевого самоврядування.

Проте, у зв'язку введенням воєнного стану в країні, система та процедура надання соціальних послуг потребувала змін. Так, 14 квітня 2022 року Парламент вніс зміни до Закону України «Про соціальні послуги» щодо надання соціальних послуг у разі введення на території України надзвичайного або воєнного стану [4].

Зокрема ці зміни стосувалися того, що обласні, Київська міська, державні (військові) адміністрації отримали право визначати особливості порядку організації надання соціальних послуг на місцевому рівні, тобто органам державної влади надано право керуватись не тільки постановою Кабміну від 01.06.2020 № 587 [4].

Законом України «Про соціальні послуги» визначено, що у разі оголошення надзвичайного або воєнного стану для невідкладного надання соціальних послуг органи соціального захисту населення можуть надати право надавачам соціальних послуг державної/комунальної власності самостійно приймати рішення про надання послуг екстрено

(кризово) особам/сім'ям, які опинилися у складних життєвих обставинах через шкоду, завдану пожежею, стихійним лихом, катастрофою, бойовими діями, терористичним актом, збройним конфліктом, тимчасовою окупацією [2].

Тобто, мається на увазі, що органи місцевого самоврядування можуть надавати право комунальній установі, яка займається організацією надання соціальних послуг надавати соціальні послуги за спрощеною процедурою екстрено/кризово, зокрема послуги почали надаватися без рішення органу соціального захисту та без ведення випадку і безоплатно [2].

Зазначимо, що естрено/кризові послуги це ті послуги, які надаються невідкладно, тобто протягом доби у зв'язку з обставинами, що загрожують життю та/або здоров'ю людини.

На сьогодні система надання соціальних послуг все ще перебуває у стані реформування, фундаментом якого став уже згаданий Закон України «Про соціальні послуги» (2019). За останні роки було підготовлено низку важливих нормативних актів, зокрема було розроблено та затверджено Класифікатор соціальних послуг, розроблена певна кількість державних стандартів надання соціальних послуг тощо [4].

Наразі пріоритетним напрямом у сфері надання соціальних послуг є цифровізація соціальної сфери. Так, 11 вересня 2023 р. з метою створення єдиної електронної системи, електронної персональної картки людини з її соціальною історією, задля швидшого та ефективнішого розуміння потреб особи у соціальних послугах, в Україні стартувало бета-тестування системи кейс-менеджменту для сфери соціальних послуг. Воно відбулося одразу у Вінницькій, Дніпропетровській, Полтавській та Черкаській областях [4].

Виклики для соціальної сфери, які зумовлені війною потребують системних змін у розвитку системи соціальних послуг. Важливими напрямами соціальної політики у розвитку системи надання соціальних послуг є робота над посиленням спроможностей громад та розвитку у них необхідних соціальних послуг.

Реалізація поставлених завдань відбувається шляхом запровадження окремих експериментальних проєктів у відібраних громадах. Зокрема експериментального проєкту щодо запровадження комплексної соціальної послуги формування життєстійкості; експериментального проєкту щодо участі соціального працівника в мультидисциплінарних реабілітаційних командах; експериментального проєкту щодо програми соціального відновлення для військовослужбовців, військовослужбовиць та їхніх родин; експериментального проєкту щодо навчання соціальних працівників при територіальних центрах комплектування та соціальної підтримки; експериментального проєкту щодо забезпечення соціального супроводу військових та їхніх сімей у військових частинах ЗСУ; експериментального проєкту щодо надання адміністративних послуг ветеранам і ветеранкам за принципом «єдиного вікна» [4].

Важливого значення для ефективної організації надання соціальних послуг на сьогодні є перетворення установ у комунальні некомерційні підприємства.

Так, міністерка соціальної політики Оксана Жолнович вважає, що система соціальної підтримки набагато ефективніша, коли послуга закуповується і коли є конкуренція, тому наголосила на важливості відходити від формату утримання установ та на необхідності установам перетворюватися у комунальні некомерційні підприємства [4].

Крім того, варто згадати і про інші проєкти, які на сьогодні реалізуються. Так, відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 21 березня 2023 року №248 Міністерством соціальної політики України запроваджено державний експериментальний проект надання соціальних послуг особам похилого віку, особам з інвалідністю з числа внутрішньо переміщених осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах, з метою розширення мережі надавачів соціальних послуг та забезпечення надання соціальних послуг внутрішньо переміщеним особам з найбільш вразливих категорій громадян,а саме з числа осіб з інвалідністю, осіб похилого віку [2].

У межах даного проєкту можна отримати соціальні послуги у двох санаторіях, які належать до сфери Міністерства соціальної політики – в Державному некомерційному підприємстві «Миргородський санаторій «Слава» та Державному некомерційному підприємстві «Трускавецький санаторії «Батьківщина» [4].

Таким чином, сьогодні система організації надання соціальних послуг в Україні зазнає значних змін, зокрема зміни викликані війною. Сучасна система надання соціальних послуг це правова основа, принципи, способи і форми надання соціальних послуг, сукупність суб'єктів, що взаємодіють на всіх етапах організації надання соціальних послуг особам, які опинилися у складних життєвих обставинах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» (2000 р.) Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2017-14#Text

2. Закон України «Про соціальні послуги» (2019 р.). Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text

3. Кулі-Іванченко К. Реформування законодавства про надання соціальних послуг шляхом соціального замовлення в контексті розбудови в Україні соціальної держави. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право, 2023. Том 1 № 75. С. 110–114.

4. Сайт Міністерства соціальної політики України. Режим доступу: https://www.msp.gov.ua/